

תורה שכלמה

מתורתו של הגאון הצדיק רבי שכלמה רוזנר זצ"ל

גליון ט"ז
פרשת ויקרא

מענייני הפרשה

מעלת המקרב את הרבים לעבודת ה'

כדי שיעביר ממנו רוח הטומאה, ותיכנע הסטרא אחרא, וכו', וזהו השבח שיתעלה בו כבודו של הקב"ה, יותר משבח אחר, מה הטעם, מפני שהוא מכניע הסטרא אחרא, ולפרסם יקרת הקב"ה, וכו'. בא וראה, כל מי שאוחז בידו של החייב, ומשתדל אצלו שיעזוב דרך הרע, הוא מייקר שמו של הקב"ה בשלשה מעלות שלא מייקרים שאר בני אדם, הוא גורם לכפות כח הסטרא אחרא, וגורם שיתעלה כבוד הקב"ה, וגורם לקיים כל העולם בזות זו, למעלה ולמטה. ועל האדם הזה כתוב, "בריתי הייתה איתו החיים והשלום", וזוכה לראות בנינים לבניו, וזוכה בעולם הזה וזוכה בעולם הבא, וכל בעלי הדינים לא יכולים לדון אותו בעולם הזה ובעולם הבא, נכנס בשנים עשר שערים ואין מי שיכול למחות בו].

ויש לתת טעם למה "כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו", על פי דברי הר"ן בפסחים (יא' א' דף ד' ע"ב ברי"ף), שאם שכח לבדוק קודם הפסח, יבדוק בפסח, ולא חיישינן שמא יבוא לאוכלו, דאיהו מחזר עליו לשורפו, לא חיישינן שיבוא לאוכלו.

ודוקא בשוגג אין חטא בא על ידו, כדמוכח מהלשון, "אין חטא בא על ידו", משמע בשוגג דוקא.

וכתב בחובת הלבבות שעל טובה אחת מטובות הקב"ה לאדם, כל מצוותיו של אדם לא יספיקו לשלם הטובה הזו. אלא אם כן יש בידו מצוה שהוא מזכה לאחרים. (א"ה, ע' חובת הלבבות שער אהבת ה' פרק ו').

ועל פי דברי האור החיים הק' והזהר הקדוש שהבאנו מבוארת הסיבה לזה, כיון שעל ידי המזכה גורם לעלוי שמו יתברך, וגורם להעמיד העולם, לכפות הסיטרא אחרא, ולפרסם יחודו.

"אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" (ויקרא א' ב').

וכתב האור החיים הק': "ירמוז לצוות את אנשי חיל להשתדל לקרב לבבות עם בני ישראל לעבודת ה', ולזה יקרא **קרבן לה'**, כי על ידי חטא האדם יפרד הדביקות של ישראל עם אביהם שבשמים, דכתיב ואתם הדבקים בה' (דברים ד, ו) ויהיו נבדלים ומרוחקים מהשכינה, והאדון ברוך הוא יקפיד כביכול על הדבר ויתאוה לקרב אותם אליו, וצוה להוכיח לכל הרחוק ולקרב לבו. גם העניש למעלים עין מהדבר. וזה לך האות אשר ציוה ה' להתחיל ממקודשיו, והגדיל שכר המזכה, כמאמר התנא (אבות פ"ה מ"ח) כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, כי ישמרנו ה' משגיגותו. והם הדברים הנאמרים כאן. [עכ"ל האוה"ח הק'].

ובזהר הקדוש (פרשת תרומה דף קכ"ח ב'): "זכאה בעי למרדף בתר חייבא, ולמקני ליה באגר שלים, בגין דיעבר מניה ההוא זוהמא, ויתכפיא סטרא אחרא, וכו', ודא איהו שבחא דיסתלק ביה יקרא דקוב"ה יתיר משבחא אחרא, מאי טעמא, בגין דאיהו גרים לאכפיא סיטרא אחרא, ולאסתלקא יקרא דקב"ה, וכו', תא חזי, כל מאן דאחיד בידא דחייבא, ואשתדל ביה למשבק ארחא בישא, איהו אסתלק בתלת סלוקין מה דלא אסתלק הכי בר נש אחרא, גרים לאכפיא סטרא אחרא, וגרים דאסתלק קודשא בריך הוא ביקריה, וגרים לקיימא כל עלמא בקיומיה לעילא ותתא. ועל האי בר נש כתיב "בריתי הייתה איתו החיים והשלום" (מלאכי ב' ה), וזכי למחמי בנין לבנוי וזכי בהאי עלמא וזכי לעלמא דאתי, כל מארי דינין לא יכלין למידן ליה בהאי עלמא ובעלמא דאתי, עאל בתריסר תרעי ולית מאן דימחי בידיה".

[תרגום: זכאי צריך לרדוף אחר איש חייב (בעל עבירות), ולקנות אותו בממון,

תרצה להחזיק בעל תשובה, לקרב בעל תשובה לתורה ולעבודה, "מעוות קונות", על ידי ממון וכסף שתיתן לו - הוא יקנה את התורה.

הוא הדין לחינוך הילדים. כך כתב ר' שלמה זצ"ל:

אם תרצה שבנך יתחזק בתורתו ויוסיף בהתמדתו - "דבר תורה מעוות קונות" - פזר לו מעוות ותקנהו.

בשולי הדברים, מיותר להזכיר בזה עד כמה היה ר' שלמה זצ"ל נאה דורש ונאה מקיים, בעניינים אלו של קירוב נפשות לאביהם שבשמים.

אבל בפרטות בענין דברי הזהר הקדוש הנ"ל, שיש לקרב נפשות לאביהם שבשמים "למקני ליה באגר שלים", לקנות אותו [את הנפש של הרחוק מהבורא] בכסף מלא, הוה מרגלא בפומיה של ר' שלמה זצ"ל, לפרש מטבע לשון חז"ל: "דברי תורה מעוות קונות" (בבא מציעא מ"ו ב'), אם

לשון חכמים מרפא

חמץ גמור - הוא יצר הרע לדברים האסורים, מצח,

אף שאין בהם הנאה של כלום, ובעקבתא דמשיחא חוצפא יסגי

(שם משמואל)

תערובת חמץ - הוא התאוה ויצר הרע לדבר הרשות,

וחמץ נוקשה - הוא יצר הרע לפריקת עול ועזות

ומי מעכב? שאור שבעיסה מעכב (ברכות י"ז א')

מוכח שהמשילו חז"ל את החמץ ליצר הרע, ושלושה מיני חמץ הם, חמץ בעיניה, תערובת חמץ, וחמץ נוקשה,

ותכלית זו היא לכל הדורות, ולפיכך ציוותה התורה שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, דהמופתים נעשו בעבורינו ממש, כדי שנדע כל יסודות האמונה, דהקב"ה לא יעשה בכל דור אות ומופת לעיני כל רשע, אלא אותם האותות והמופתים - הם עבור כל הדורות. [סיפור יציאת מצרים (פ"ה) עיין עוד שם שהאריך].

גדר מצוות "סיפור יציאת מצרים" בליל הסדר - חלק מדיני הזכרת וזכירת יציאת מצרים בכל יום

נראה דחלוק הזכרת יציאת מצרים שאנו מזכירים בכל מצוה ומצוה, וכן בקריאת שמע שחרית וערבית, מדין "סיפור יציאת מצרים" בליל פסח.

דהזכרת יציאת מצרים בכל מצוה, וכן בקריאת שמע שחרית וערבית, הם להזכירנו שעל מנת כן הוציאנו ממצרים - שנקבל עלינו עול מצוותיו, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (בברכות י"ג א') למה קדמה פרשת "שמע" ל"והיה אם שמוע"? כדי שיקבל עלי עול מלכות שמים, ואחר כל מקבל על עצמו עול מצוות. ובפרשת "ויאמר" צריך לזכור כל המצוות. ואחר כך מזכיר יציאת מצרים, משום שעל מנת כן הוציאנו ממצרים, כדי שנקבל עלינו עול מצוותיו. ואם כן נמצא, שתכלית ההזכרה שבכל יום היא, שנזכור שאנו חייבים לקיים המצוות, משום שהקב"ה הוציאנו על מנת כן. וכלשון חז"ל: "למה מזכירין יציאת מצרים" וכו', שכל המצוה היא לזכרון יציאת מצרים.

אבל "סיפור יציאת מצרים" שבלי ל"ט, בליל הסדר, אינו מדין הזכרה, אלא נאמר הצווי על זה בלשון הגדה, "והגדת לבנך" וכו' (שמות י"ג ח'). והוא מדין "סיפור", וכמו שנאמר "למען תספר באוזני בןך את אשר התעללתי במצרים" (שמות י"ב). ותכלית הסיפור היא: "וידעתם כי אני ה'". דעל ידי שיזכיר רוב האותות והמופתים, ידע שהקב"ה ברא את העולם ומנהגו.

ולפיכך צריך להרבות ב"סיפור", כמו שאמרו רז"ל "וכל המרבה לספר ביציאת מצרים, הריזה משובח", דצריך לספר את כל העשר מכות בפרוטרוט, ולהוכיח שהמכות הם מדה כנגד מדה, ובזה מוכח שהקב"ה שולט בכל חלקי הבריאה, ומשגיח עליה. ונותן שכר לעושי רצונו - ומעניש לעוברי רצונו.

מה שאין כן בקריאת שמע, צריך רק "להזכיר" יציאת מצרים, להורות שאנו חייבים במצוות, משום שעל מנת כן פדה אותנו ממצרים שנקבל על מצוותיו, ואין צריך להרבות בסיפור. [סיפור יציאת מצרים (פרק ב' הערה א') ע"ש].

סיבת וטעם הדבר שבכל דור ודור חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים

אמרו חז"ל (פסחים קט"ז ב'): בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים.

והטעם שחייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, יש לפרש על פי מה שאמרו בתחילת ההגדה "ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו, ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים".

והקשה מו"ר הגאון ר' משלם דוד סאלאוויצקי שליט"א ראש ישיבת בריסק, היאך אנו אומרים שהיינו נשארם משועבדים לפרעה במצרים, והרי יתכן שבמשך הדורות מאז ועד עתה היו נלחמים עם מצרים והיינו משתחררים משם.

ותירץ מו"ר הגאון שליט"א, על פי מה שביאר מן הרב מברסק זצוקלה"ה, דכל המטרה של יציאת מצרים הייתה שנהיה "עבדי ה'", ואילו לא היה הקב"ה מוציאנו ממצרים, אזי אף על פי שיתכן והיינו משתחררים ממצרים בפועל, אבל לא היינו נעשים עבדי ה', אלא היינו באותה דרגה שהיו בני ישראל במצרים, אף על פי שלא היו נשארם במצרים.

ועל פי זה מובן מדוע חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, והכוונה בזה הוא, שצריך לראות את עצמו - לא רק שהוא אינו משועבד במצרים - אלא שהוא נעשה עבד ה'. וזו הייתה תכלית יציאת מצרים.

ותכלית זו שייכת לכל אחד ואחד ולא רק לאבותינו, ואין נפקא מינה אם היינו במצרים או במקום אחר.

עוד יש לפרש מדוע צריך כל אחד ואחד לראות עצמו כאילו הוא בעצמו יצא ממצרים, על פי מה שכתב הרמב"ן (סוף פרשת בא) "כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור ודור לעיני כל רשע או כופר, ולפיכך יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון" עכ"ל.

הרי שהאותות והמופתים שהיו במצרים, לא היו לצורך יציאת בני ישראל גרידא, אלא לתועלת כל הדורות. ואינם כשאר הנסים שבאים לשעתם להציל אותנו, אלא תכליתם היא שידעו כל הדורות מציאות ה' והשגחתו בברואים, ושהוא בעל הכוחות כולם, לתת לכל אחד כפעלו, וכמו שנאמר "למען שתי אותותי אלה בקרבך, ולמען תספר באזני בןך את אשר התעללתי במצרים וכו' וידעתם כי אני ה'" (שמות י"א).

פניני שלמה

תכלית הבקשה והתפלה - למען כבוד שמים

בהיות דוד המלך ע"ה במערה התפלל "הוציאה ממסגר נפשי, להודות את שמך, בי יתירו צדיקים כי תגמול עלי" (תהלים קמ"ב ח').

ופירש רש"י: "בי יתירו צדיקים - בשבילי יתירוך צדיקים, וידו לשמך, שאתה סומך את יראיך".

והנה אמרו חז"ל בפרקי דרבי אליעזר (פרק כ"ג), שכאשר היה נח בתיבה: "היה נח עומד ומתפלל לפני הקב"ה ואומר, ריבון כל עולמים, הוציאני מן המסגר הזה, כי עיפה נפשי מריח אריות ודובים

ונמרים, ויכתירו לך כל הצדיקים כתר מלכות שהוצאתנו מן המסגר הזה, שנאמר, הוציאה ממסגר נפשי להודות את שמך, בי יתירו צדיקים כי תגמול עלי" [עכ"ל].

כל המטרה והבקשה, למען הודות שמך, כדי שיוכל להודות לשמו יתברך, והיה נח מבקש שבהיותו בתיבה, אינו יכול לדבר, ולהודות לשמו יתברך, מפני ריח אריות ודובים ונמרים, ועל כן ביקש שיוכחו ה' להודות לו, ויוציאו מהתיבה, ובזאת יוכל להודות לו.

הרי לנו שיש לאדם להתכוון ולבקש כדי שיוכל

להודות לשמו יתברך.

וכך בנוסח התחינה של שני וחמישי (ד"ה הט"ה אלהי אונך) אנו מבקשים "כי שמך נקרא על עמך". כי כל בקשתינו היא למען שמו יתברך, שנקרא עלינו, ולא למענינו.

וכן אמר דוד המלך ע"ה אחר כך: "למען שמך ה' תחייני" (תהלים קמ"ג י"א). הכל למענו יתברך. לא למענינו אנו.

וכן הוא נוסח התפלה בקריאת שמע (בקרבנות לפני שחרית): "קדש את שמך - על מקדישי שמך", בקשתינו היא למען שמו שיתקדש בעולמו.

גלוין זה מוקדש לעילוי נשמת האיש הכשר ה"ה שמואל רענן ז"ל בן הרבנית חנה נטרת תחי'. תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

"וְכַאֲשֶׁר תִּקְוֶה מִן הַסֵּפֶר - תְּרַחֲפֵשׁ בְּאֲשֶׁר לְמִדַּת אִם יֵשׁ בּוֹ דָבָר אֲשֶׁר תּוֹכַח לְקִיּוּמוֹ" (איגרת הרמב"ן)